

تبیین مؤلفه‌های تربیت اخلاقی دانشجومعلم‌ان براساس اسناد بالادستی دانشگاه فرهنگیان

میثم غلام‌پور^۱، دکتر هادی پورشافعی^{۱*}، دکتر مقصود فراستخواه^۲، دکتر محسن آیتی^۱
۱. گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.
۲. گروه برنامه ریزی آموزش عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی، تهران، ایران.
(تاریخ دریافت: ۹۹/۰۲/۰۸، تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۴/۰۶)

چکیده

زمینه: تربیت اخلاقی به عنوان قلب آموزش حرفه‌ای معلمان در نظر گرفته می‌شود در این میان شناسایی مؤلفه‌های تربیت اخلاقی از ضروریات آموزش موفق در این زمینه می‌باشد. بنابراین هدف پژوهش حاضر گردآوری مؤلفه‌های تربیت اخلاقی دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان براساس اسناد بالادستی این دانشگاه است.

روش: پژوهش حاضر از روش تحلیل محتوای کیفی براساس رویکرد گال و همکاران (۱۹۹۴) جهت مشخص کردن مؤلفه‌های تربیت اخلاقی استفاده کرده است. جامعه آماری در این پژوهش شامل کلیه اسناد بالادستی دانشگاه فرهنگیان بوده است با توجه به هدف پژوهش نمونه‌گیری انجام نشده و کلیه اسناد جامعه آماری مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. بدین منظور واحد تحلیل؛ تمامی جملات، اسناد بالادستی دانشگاه فرهنگیان می‌باشد. ابزار پژوهش فیش، چک لیست‌ها و فرم‌های محقق ساخته بوده است. برای تفسیر و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل - توصیفی استفاده شده است.

یافته‌ها: براساس یافته‌ها مؤلفه‌های تربیت اخلاقی دانشجومعلم‌ان براساس اسناد بالادستی در ۴ بُعد اصلی شامل؛ ابعاد فرهنگی - اجتماعی (مشمول بر مؤلفه‌های بصیرت و مسئولیت‌پذیری فرهنگی و اجتماعی)، سیاسی - اقتصادی (مشمول بر مؤلفه‌های بینش سیاسی و مدیریت اقتصادی)، سازمانی (تعهد، اخلاق‌مداری، مدیریت دانش و تخصص حرفه‌ای) و شخصیتی (دین‌مداری، ولایت‌مداری، ویژگی شخصیتی، ملی‌گرایی، سبک زندگی و مهارت‌های ادراکی) سازمان یافت.

نتیجه‌گیری: تربیت اخلاقی دانشجو معلمان در راستای مؤلفه‌های در نظر گرفته شده، یکی از ضروریات امر آموزش این گروه می‌باشد در این میان دانشگاه فرهنگیان باید در طراحی برنامه درسی تربیت اخلاقی دانشجویان خود به تمام ابعاد و مؤلفه‌های تربیت اخلاقی شناسایی شده توجه داشته باشد.

کلید واژگان: تربیت اخلاقی، دانشجومعلم، اسناد بالادستی

سر آغاز

آموزش، زیربنای توسعه پایدار انسانی است و ابزار اصلی برای تحقق اهداف توسعه به شمار می‌رود. آموزش باید در جهت توسعه کامل شخصیت انسانی باشد و تحقق اهداف آموزشی نمی‌تواند بدون توجه به جنبه‌های اخلاقی صورت پذیرد، زیرا پیوند آموزش و اخلاق، پیوند استوار و ناگسستنی است (۱). آموزش اخلاق سابقه‌ای طولانی و هم‌راستای تعلیم و تربیت دارد (۲ و ۳). برنامه‌های آموزش و پرورش برای ساختن انسان‌ها بیش از هر چیز بر ملاحظات اخلاقی استوار است (۴).

اخلاق در لغت جمع واژه خلق و به معنای خوی‌هاست (۵). خلق و خوی، عادت، شخصیت، فرم کلی اخلاقیات است که حاوی اصول معنوی و قوانین رعایت شده در روابط بین فردی می‌باشد (۶). اخلاق حالتی راسخ و مؤثر در روان آدمی می‌باشد که در سایه آن بدون اندیشه و تأمل افعال و رفتار از بشر ظاهر می‌شود (۷). معنای دیگر این واژه دانشی است که از حُسن، قُبْح، خوبی و بدی رفتار بحث می‌کند (۸). فلاسفه، الهیون و منتقدان اجتماعی در تعریف اخلاق به‌طور عام گفته‌اند: اخلاق یعنی

های برنامه‌های درسی و تربیتی این دانشگاه می‌باشد (۳۱ و ۳۲). همچنین در پژوهش‌ها لزوم توجه به مدیریت معضلات^۸ اخلاقی کلاس درس و بهبود رفتارهای اخلاقی دانشجویان معلمان و اساتید مورد تأکید قرار گرفته است (۳۳ و ۳۴).

اصولاً هر جامعه‌ای برای ادامه حیات خود و تبیین اینکه در زندگی چه چیز معنی‌دار است و افراد باید به چه هنجارهای اخلاقی احترام بگذارند، به برنامه‌ای اصولی و پاسخی منطقی نیاز دارد (۳۵). در اساسنامه دانشگاه فرهنگیان تربیت اخلاقی به عنوان محور تمامی برنامه‌های تربیتی در دانشگاه مطرح شده و به تربیت معلمان با اخلاق تأکید شده است (۳۶). تجارب تربیتی در نظام‌های تربیت رسمی و عمومی تحت عنوان برنامه‌درسی سازمان‌دهی و در سطح کلاس به فراگیران عرضه می‌شود (۳۷). انعکاس شاخص‌های تربیت اخلاقی در برنامه‌ریزی درسی، یکی از اساسی‌ترین پایه‌های آموزشی هر کشور را تشکیل می‌دهد. با توجه به مطالب فوق‌الذکر اهمیت تربیت اخلاقی و کاستی‌ها و ضعف‌های موجود در این زمینه مشخص شد از سویی ارزش‌های اخلاقی در کل زندگی افراد و جوامع نفوذ دارند به طوری که؛ مقاصد، محتوا و روش‌شناسی تربیت بر مبنای آن بیان می‌شوند (۲۹). ملاک‌ها و مؤلفه‌های متفاوتی برای تربیت اخلاقی بیان شده است (۳۸). به عبارتی مؤلفه‌های تربیت اخلاقی متناسب با علایق و شرایط متعدد و متنوع ارزیابی می‌شوند و اخلاق امری محلی و خاص در تمام جوامع پنداشته می‌شود (۳۹). در این میان شناسایی مؤلفه‌های تربیت اخلاقی که اساس تربیت اخلاقی را شکل می‌دهند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به پیشینه پژوهشی موجود توجهی به شناسایی مؤلفه‌های تربیت اخلاقی برای دانشجویان معلمان نشده است. شناسایی این شاخص‌ها و مؤلفه‌ها از یک سو راهنمای عمل برنامه‌ریزان درسی قرار گرفته و از سوی دیگر برای مجریان برنامه‌ها به عنوان راهنما عمل مورد استفاده قرار می‌گیرد. هدف این مطالعه شناسایی مؤلفه‌های تربیت اخلاقی دانشجویان معلمان دانشگاه فرهنگیان با توجه به اسناد بالادستی این دانشگاه می‌باشد.

روش

پژوهش حاضر از نظر ماهیت تحقیق، تحقیق توصیفی-تحلیلی است و در آن از روش تحلیل محتوا و بررسی اسناد استفاده شده است. جامعه مورد مطالعه پژوهش شامل اسناد بالادستی دانشگاه فرهنگیان با توجه به اساسنامه این دانشگاه و مبنای نظری موجود این اسناد شامل؛ اساسنامه دانشگاه فرهنگیان مصوب ۱۳۹۱، بیانیه گام دوم انقلاب ابلاغیه ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، سند اسلامی شدن دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۹۲/۰۴/۲۵، سند تحول راهبردی نظام آموزش عالی، سند دانشگاه اسلامی، نقشه مهندسی فرهنگی کشور ابلاغیه ۱۳۹۲، برنامه راهبردی دانشگاه فرهنگیان، سیاست‌های کلی (علم و فناوری) ابلاغیه ۱۳۹۳ و چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی می‌باشد. با توجه به هدف پژوهش کلیه اسناد به عنوان جامعه هدف مورد مطالعه قرار گرفتند و از

شناخت صحیح از ناصحیح (۹). در میان مباحث اخلاق توجه به تربیت اخلاقی از دیرباز به عنوان امری قابل توجه مورد عنایت دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت بوده (۱۰) و به منزله شاکله تربیت آدمی لحاظ شده است (۱۱). تعریف تربیت اخلاقی دشوار است زیرا که شامل یک مجموعه بسیار وسیعی از اهداف، راهکارهای آموزشی و جهت‌گیری‌های فلسفی می‌باشد (۱۲). تربیت اخلاقی شامل رهبری فراگیر از یک حالت انحرافی به سطحی است که در آن فراگیر ارزش خود را کشف کرده و تبدیل به یک عضو کامل جامعه می‌شود (۱۳). در تربیت اخلاقی روی رشد استدلال عادلانه و منطقی در مورد روابط بین شخصی توجه می‌شود (۱۲). به طور خلاصه منظور از تربیت اخلاقی نوعی تغییر در قلمرو عقلی، عاطفی و رفتاری می‌باشد (۱۴).

معلمان مهم‌ترین کنش‌گران نظام‌های آموزشی شناخته شده‌اند (۱۵) و ارتقای کیفیت آن‌ها عنصر اصلی در بهبود آموزش شناخته می‌شود (۱۶). تدریس یک حرفه اخلاقی است (۱۷) و معلم به عنوان فرد اخلاقی شناخته می‌شود (۱۸). اعتقادات ضمنی معلمان و اخلاقیات آن‌ها در آموزش بر دانش‌آموزان تأثیرگذار است (۱۹). با این حال پیامد رفتار اخلاقی معلمان برای خودشان ناشناخته است (۲۰). پاییندستی اساتید و معلمان به اصول اخلاق حرفه‌ای، از مناظر مختلفی چون؛ توسعه فرهنگ سازمانی مبتنی بر اخلاقیات؛ انتقال صفات ممیزه و ویژگی‌های برجسته انسانی به فراگیران و در نتیجه اشاعه آن در جامعه، دارای اهمیت است (۲۱).

در ایران با توجه به اسناد نظام آموزش و پرورش، وظیفه تربیت معلم بر عهده دانشگاه فرهنگیان است. دانشگاه فرهنگیان به منظور رشد و توسعه حرفه‌ای دانشجویان معلمان برنامه‌های مدونی در دست دارد (۲۲). در میان برنامه‌های دانشگاه فرهنگیان توجه به تربیت اخلاقی و اخلاق حرفه‌ای دانشجویان معلمان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تربیت اخلاقی جنبه مهمی از برنامه‌های درسی تربیت دانشجویان معلمان است (۱۸) به عبارت دیگر تربیت اخلاقی را می‌توان قلب آموزش حرفه‌ای معلمان دانست (۲۳).

در این میان توجه به تربیت اخلاقی دانشجویان معلمان از اهمیت فزاینده‌ای برخوردار است زیرا آن‌ها دارای دو نقش بوده از سویی به عنوان دانشجویان در نظام آموزش عالی در نظر گرفته شده و از سوی دیگر در حال آماده شدن برای حرفه معلمی و شکل‌گیری منش و هویت حرفه‌ای در این راستا می‌باشند که خود باید مسئولیت تربیت اخلاقی فراگیران آینده کشور را در نظام تعلیم و تربیت بر عهده گیرند. در این میان متأسفانه کمتر در آموزش داوطلبان معلمی (دانشجویان معلمان) به تربیت اخلاقی آن‌ها توجه شده است (۲۴).

پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهد نظام‌های آموزشی کشور در سطوح مختلف؛ به زعم تلاش در جهت تربیت اخلاقی فراگیران خود؛ در این زمینه موفق عمل نکرده و عملکردهای اخلاقی فراگیران مناسب نمی‌باشد (۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸) همچنین نواقص زیادی در برنامه‌های درسی تربیت اخلاقی؛ نظام آموزشی کشور گزارش شده است (۲۹، ۳۰، ۱۹). در زمینه دانشگاه فرهنگیان نیز پژوهش‌های مختلف نشان‌دهنده ضعف-

شده است (۴۱). بدین صورت که سیاهه واریسی محتوا در اختیار پنج نفر از صاحب نظران قرار گرفت و ضریب توافق آن‌ها بر اساس فرمول ذیل محاسبه شد.

$$C.R = \frac{72+81+69+76+62}{5 \times 88} \times 100 = 81/8$$

$$C.R = \frac{\text{تعداد مقوله مورد تایید}}{\text{تعداد کل مقوله ها}} \times 100$$

بر اساس فرمول اسکات ضریب توافق بین صاحب نظران پیرامون فرم تحلیل ۸۱/۸ می‌باشد که ضریب توافق بالا و قابل ملاحظه‌ای است. شکل یک مدل مفهومی پژوهش را نشان می‌دهد.

یافته ها

تجزیه و تحلیل اطلاعات به عنوان فرآیندی از روش علمی یکی از پایه‌های اساسی و اصلی هر پژوهش است. با توجه به هدف پژوهش که مشخص کردن مؤلفه‌های تربیت اخلاقی دانشجویان معلمان دانشگاه فرهنگیان با توجه به اسناد بالادستی بود؛ ۹ سند از اسناد بالادستی دانشگاه فرهنگیان به منظور استخراج مؤلفه‌های تربیت اخلاقی دانشجویان معلمان مورد بررسی قرار گرفت. متن اسناد بالادستی دانشگاه فرهنگیان و مؤلفه‌های استخراج شده از آن در جداول ۱ آورده شده است.

نمونه‌گیری استفاده نشد. ابزار جمع‌آوری داده و اطلاعات پژوهش فیش، چک لیست‌ها و فرم‌های محقق ساخته است.

در این پژوهش تحلیل محتوای اسناد با توجه به رویکرد گال و همکاران (۱۹۹۴ م) در پنج مرحله انجام شده است (۴۰). در مرحله اول اسناد یادشده مورد مطالعه دقیق قرار گرفت و تمام گزاره‌هایی که انتظار می‌رفت بتوان از آن کدهایی جهت تدوین مؤلفه‌های تربیت اخلاقی استفاده کرد، استخراج شدند. در مرحله دوم روش مقوله‌بندی مناسب انتخاب و سعی شد تا هر مقوله نماینده یک متغیر مجزا باشد که به اهداف پژوهش مربوط است. در مرحله سوم هر کدام از گزاره‌های جمع‌آوری شده برای قرار گرفتن در هر یک از مقوله‌ها نشانه‌گذاری شدند؛ به عبارت دیگر هر یک از گزاره‌های استخراج شده از اسناد فرادستی مورد بررسی قرار گرفت تا مشخص شود آیا پدیده توصیف شده در آن، در یکی از مقوله‌های مورد نظر جای می‌گیرد یا خیر. در مرحله چهارم مقوله‌بندی با روش کدگذاری باز و کدگذاری محوری انجام شد. در کدگذاری باز تمام داده‌ها بدون اینکه هیچ اولییتی برای داده‌ها در نظر گرفته شود تحلیل و در چند مقوله دسته‌بندی شدند و در کدگذاری محوری چندین مقوله اصلی که بتوان سایر مقوله‌ها را از درون آن‌ها استخراج کرد، انتخاب شدند و سپس در کدهای منتخب سازمان یافتند. در نهایت در مرحله آخر داده‌ها پردازش و نتایج تفسیر شدند. روایی یافته‌ها با توجه به نظر صاحب نظران این حوزه بدست آمد. همچنین جهت محاسبه ضریب پایایی یافته‌ها، از روش اسکات (۲۰۱۲ م) استفاده

جدول ۱: مؤلفه‌های تربیت اخلاقی در اسناد بالا دستی

اساسنامه دانشگاه فرهنگیان (کد ۱)	
ابعاد اخلاقی	متن
ایمان، تعهد شغلی، تعهد دینی، تعهد به ارزش‌های انقلاب	تربیت معلمان مؤمن و متعهد، معتقد به مبانی دینی و ارزش‌های اسلامی و انقلابی
فضائل انسانی، فضایل اخلاقی، کارآمدی حرفه‌ای، توانمندی حرفه‌ای	تربیت معلمان دارای فضائل اخلاقی و ارزش‌های والای انسانی، کارآمد و توانمند در طراز جمهوری اسلامی ایران
ایمان به خدا، کارآفرین و خودباوری	تربیت انسان‌های متقی، کارآفرین و خودباور
خلاق، توانا در تولید علم	تربیت انسان‌های خلاق و توانا در تولید علم، فناوری و نوآوری، متناسب با مبانی و ارزش‌های اسلامی و نیازهای جامعه
شایستگی اخلاقی و اعتقادی	تربیت معلمان دارای شایستگی‌های اخلاقی و اعتقادی
تخصص حرفه‌ای، تسلط بر شیوه‌های تربیت اسلامی و تعهد به ارزش‌های انقلابی	تربیت معلمان انقلابی، تخصصی و حرفه‌ای و مسلط بر مبانی و شیوه‌های تربیت اسلامی در طراز جمهوری اسلامی ایران
شایستگی علمی، تحول آفرینی و خلاقیت، زمان شناسی و مکان شناسی	تربیت معلمان شایستگی علمی و تحول آفرین، مبتنی بر مبانی و معارف اسلامی و اقتضات بومی
بیانیه گام دوم انقلاب (کد ۲)	
خیرخواهی، کمک به نیازمندان (انفاق) و راستگویی	خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمند و راستگویی
شجاعت، تواضع و اعتماد به نفس	شجاعت، تواضع و اعتماد به نفس
سند اسلامی شدن دانشگاه‌ها (کد ۳)	
خردورز، آزاد اندیش و خلاقیت	خردورز، آزاداندیش و خلاقیت
اعتماد به نفس، خود باوری، اعتماد ملی، توجه به استقلال علمی کشور و خودکفایی	با اعتماد به نفس علمی و ملی بالا و تأمین کننده استقلال علمی و خودکفایی کشور
تعهد ملی و انقلابی	متعهد به آرمان‌های انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی
آراستگی ظاهری، پاکیزگی و دینداری	متشعر و مهذب
سبک زندگی اسلامی و ایرانی	تجلی‌بخش الگوی سبک زندگی اسلامی - ایرانی
خودباوری علمی	ارتقاء خودباوری علمی
تقدم منافع نظام بر منافع شخصی و گروهی	مقدم داشتن منافع نظام بر منافع شخصی و گروهی

سند تحول راهبردی نظام آموزش عالی (کد۴)	
افزایش مسئولیت‌پذیری اخلاقی و تنظیم رفتار و سلوک علمی با اتکاء به قرآن و منابع دینی	مسئولیت‌پذیری، دینداری، الگوی عملی، بینش اسلامی
برخوردار از هویت یکپارچه ایرانی-اسلامی و توانمندی علمی	هویت منسجم ملی، توانمندی علمی و هویت منسجم اسلامی
برخوردار از نگرش پژوهشی و انگیزه کشف و برخوردار از قدرت تجزیه و تحلیل، نقد و حل مسئله	علم‌گرایی، انگیزش، تفکر انتقادی و خلاق، استدلال منطقی و گرایش به تولید علم و نگرش پژوهشی
برخوردار از نگرش مثبت نسبت به یادگیری مستمر (مادام‌العمر)	علم‌گرایی و گرایش به یادگیری مادام‌العمر
برخوردار از انعطاف و سیالیت ذهنی و توان پرداختن به مسائل از منظر دانش و دیدگاه‌های مختلف	منعطف، استدلال منطقی، سیالیت ذهنی
قابلیت به کار بستن دانش و درک کاربردی دانش	بینش فلسفی و عمل به دانش
برخوردار از قابلیت‌های خودانضباطی، برنامه‌ریزی و مدیریت زمان در زندگی شخصی	خودانضباطی، مدیریت زمان و برنامه‌ریزی
برخوردار از شایستگی‌های اجتماعی (تربیت اجتماعی) از قبیل روحیه خدمتگزاری، کارجمعی، تحمل آرا و اندیشه‌های مخالف، احساس مسئولیت اجتماعی	شایستگی اجتماعی، روحیه خدمتگزاری، روحیه کار جمعی، تحمل اندیشه‌های مخالف، احساس مسئولیت اجتماعی
سند دانشگاه اسلامی (کد۵)	
نیروی انسانی دارای دارای سطح بینش اسلامی و اعتقادی خوب	بینش اسلامی و بینش اعتقادی
نیروی انسانی دارای ایمان و اعتقاد اسلامی، تهذیب و تزکیه نفس	ایمان، اعتقاد اسلامی، تهذیب و تزکیه
روحیه آرمانگرایی، کمال‌جویی، نقادی، آزادگی، ایثارگری و مشارکت‌جویی	آرمانگرایی، کمال‌جویی، نقادی، آزادگی، ایثارگری و مشارکت‌جویی
نیروی انسانی دارای روحیه حقیقت‌جویی و احساس مسئولیت اجتماعی	حقیقت‌جویی، احساس مسئولیت اجتماعی
داشتن سطح مطلوب بینش سیاسی و اجتماعی و داشتن توانایی تحلیل مسائل جامعه و جهان	بینش سیاسی، بینش اجتماعی، تحلیل مسائل اجتماعی و تحلیل مسائل جهانی
مادام‌العمر تلقی کردن تحصیل علم	علم‌گرایی
نقشه مهندسی فرهنگی کشور (کد۶)	
تقوا، عزت‌مداری، مدارا، کرامت، انفاق و ایثار، امر به معروف و نهی از منکر	تقوا، عزت‌مداری، مدارا، انفاق، ایثار، امر به معروف و نهی از منکر
خودشناسی و آگاهی تاریخی و اجتماعی و بصیرت سیاسی	خودشناسی، آگاهی تاریخی، آگاهی اجتماعی و بصیرت سیاسی
شناخت نظام ارتباطی و آداب معاشرت اسلامی، توانایی تعامل و رفتار مناسب آن در ساختار مناسبات اجتماعی و سازمانی	شناخت نظام ارتباطی، آداب معاشرت اسلامی، توانایی تعامل اجتماعی، رفتار مناسب در ساختار مناسبات اجتماعی و سازمانی
قانون‌مداری و رعایت نظام اخلاقی و حقوقی در تعاملات و مناسبات اجتماعی	قانون‌مداری، رعایت نظام اخلاقی، رعایت نظام حقوقی در تعاملات و مناسبات اجتماعی
پشتکار، سخت‌کوشی و فعالیت جهادی به منظور ایجاد ارزش افزوده برای اعتلا و ارتقای کارآمدی نظام اسلامی	پشتکار، سخت‌کوشی، فعالیت جهادی و توجه به اعتلای نظام
متمسک به قرآن و عترت و ولایت امام عصر، ایمان و عمل صالح، متعهد به نظام جمهوری اسلامی، ولایت فقیه، آرمانهای امام خمینی (ره) و رهنمودهای مقام معظم رهبری (دام‌طه) مبتنی بر عقلانیت اسلامی، مفتخر به ایرانی بودن، پاسدار میراث‌های ارزشمند ایرانی-اسلامی و زبان و ادبیات فارسی، متکی بر فرهنگ و تفکر بسیجی، برخوردار از روحیه مقاومت، ایثار، جهاد، شهادت، استکبارستیزی و حمایت از مستضعفان.	تمسک به اهل بیت و قرآن، ایمان، توجه به عمل صالح، متعهد به نظام جمهوری اسلامی، ولایت‌مداری، پاسداری از میراث ایرانی-اسلامی، متکی به فرهنگ و تفکر بسیجی، روحیه مقاومت، ایثار، روحیه شهادت، روحیه استکبارستیزی و حمایت از مستضعفان
دوری از تجر، جزماندیشی و تعصب بی‌جا (اعتدال و عقلانیت)	دوری از تجر، جزماندیشی، دوری از تعصب بی‌جا
عامل به احکام و مناسک دینی، مانوس با قرآن کریم، برخوردار از سبک زندگی اسلامی-ایرانی	عامل به احکام و مناسک دینی، مانوس با قرآن، سبک زندگی اسلامی-ایرانی
برخوردار از مودت، تعاون، مشارکت، مسئولیت‌پذیری و سازگاری اجتماعی	برخوردار از مودت، تعاون، مشارکت، مسئولیت‌پذیری و سازگاری اجتماعی
نشاط و سرزندگی، صداقت	نشاط و سرزندگی، صداقت
مشارکت و مسئولیت‌پذیری سیاسی	مشارکت سیاسی و مسئولیت‌پذیری سیاسی
دارای وجدان کاری، روحیه همکاری و کار جمعی، کارآفرین و رضایت‌مند مبتنی بر الگوی صحیح مصرف و اتقان در عمل	وجدان کاری، روحیه همکاری و کار جمعی، کارآفرینی، توجه به الگوی صحیح مصرف و اتقان در عمل
صداقت، راستگویی و درستکاری، تعاون و کارجمعی (فرهنگی)	صداقت، راستگویی و درستکاری، تعاون و کارجمعی
قانون‌گرایی و رعایت حقوق دیگران، امر به معروف و نهی از منکر (اجتماعی)	قانون‌گرایی، رعایت حقوق دیگران، امر به معروف و نهی از منکر
پرهیز از اسراف، تجمل‌گرایی و اشرافی‌گری و رعایت حلال و حرام (اقتصادی)	پرهیز از اسراف، پرهیز از تجمل‌گرایی و اشرافی‌گری، رعایت حلال و حرام
برنامه راهبردی دانشگاه فرهنگیان (کد۷)	
تربیت معلمان و مدیران برخوردار از شایستگی‌های اسلامی، انقلابی، انسانی، ایرانی و تخصصی و حرفه‌ای تراز جمهوری اسلامی ایران.	شایستگی‌های اسلامی، شایستگی تخصصی و حرفه‌ای
ابلاغ سیاست‌های کلی علم و فناوری (کد۸)	
تربیت دانشجویان مؤمن به اسلام، برخوردار از مکارم اخلاقی، عامل به احکام اسلامی، متعهد به انقلاب اسلامی و علاقمند به اعتلای کشور.	مؤمن، دارای فضایل اخلاقی، تعهد به انقلاب، توجه به اعتلای کشور، عامل به احکام اسلامی و تعهد ملی

حفظ موازین اسلامی و ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی در استفاده از علم و فناوری	توجه به موازین اسلامی، توجه به ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی
روحیه نشاط، امید، خودباوری، نوآوری نظام مند، شجاعت علمی و کار جمعی و وجدان کاری.	روحیه، نشاط، خودباوری، نوآوری، خلاقیت، نظام‌مندی، شجاعت، همکاری، وجدان کاری
چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی (کد ۹)	
برخوردار از افراد فعال، مسئولیت‌پذیر، ایثارگر، مؤمن، رضایت‌مند، برخوردار از وجدان کاری، انضباط، روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی	افراد فعال، مسئولیت‌پذیری، ایثارگری، ایمان، رضایتمندی، وجدان کاری، انضباط، روحیه تعاون، سازگاری اجتماعی
معتقد به انقلاب و نظام اسلامی، شکوفایی ایران و مفتخر به ایرانی بودن.	تعهد به انقلاب و نظام اسلامی، تعهد به ایران، تشکیل هویت ایرانی و اسلامی

یک مفهوم مشترک از طریق کد گذاری محوری اقدام شده است که منجر به شناسایی ۴ بُعد مهم شامل، ابعاد فرهنگی - اجتماعی، سیاسی - اقتصادی، شخصیتی و سازمانی شده‌اند.

در این بخش برای ارائه نتایج ترکیب، ابتدا با تحلیل کیفی کدهای باز در کنار هم قرار گرفته و با کدگذاری مجدد، موارد همپوشی و قرابت معنایی باهم ترکیب شده و مؤلفه‌ها (کدهای محوری) استخراج می‌شود. در ادامه برای دسته بندی کردن کلیه مؤلفه‌های تربیت اخلاقی بر اساس

جدول ۲: کدگذاری انتخابی مؤلفه‌های تربیت اخلاقی دانشجو معلم‌ان

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
بُعد فرهنگی -	بصیرت فرهنگی - اجتماعی	روحیه کارجمعی و گروهی
		تحمل اندیشه‌ها و آرای مخالف
		زمان شناسی و مکان شناسی
		بینش اجتماعی
		تحلیل مسائل اجتماعی و جهانی
		تعاملات اجتماعی مناسب
		رفتار مناسب در مناسبات اجتماعی
		رعایت نظام حقوقی در تعاملات اجتماعی
		برخورداری از روحیه نوع دوستی
		توجه به ارزش‌های فرهنگی - اجتماعی
بُعد سیاسی -	بینش سیاسی	روحیه خدمتگزاری
		احساس مسئولیت اجتماعی
		مشارکت سیاسی
بُعد سازمانی	مسئولیت‌پذیری اجتماعی و فرهنگی	داشتن تفکر و بینش سیاسی
		بصیرت و مسئولیت‌پذیری سیاسی
		توجه به الگوی صحیح مصرف
		پرهیز از اسراف
		پرهیز از تجمل‌گرایی
		رعایت حلال و حرام
		انفاق و ایثار
کارآفرینی		
بُعد سازمانی	تعهد	تعهد حرفه‌ای
		کارآیی حرفه‌ای
		مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای و اخلاقی
		انگیزش حرفه‌ای
		پشتکار حرفه‌ای
		وجدان کاری
فعالیت جهادی		

رعایت نظام اخلاقی	اخلاق مداری	بعد عوامل شخصیتی
توجه به عمل صالح		
رفتار مناسب سازمانی		
توانایی در تولید علم	مدیریت دانش	
علم گرایی		
نگرش پژوهشی	تخصص حرفه‌ای	
توانمندی حرفه‌ای		
تسلط بر شیوه‌های تربیت اسلامی		
شایستگی علمی		
خلاقیت حرفه‌ای	دین‌مداری	
تهذیب و تزکیه نفس		
تمسک به اهل بیت و قرآن		
معرفت دینی		
عامل به احکام و مناسک دینی		
امر به معروف و نهی از منکر		
توکل و ایمان		
دینداری		
بینش اسلامی		
دارای هویت منسجم اسلامی		
ولایت‌مداری		متعهد به ولایت
دارای فضایل انسانی		ویژگی شخصیتی
خیرخواهی		
خودانضباطی		
قانون‌گرایی		
روحیه نشاط و سرزندگی		
روحیه شهادت و مقاومت		
حقیقت‌جویی		
مدیریت زمان		
راستگویی و صداقت		
شجاعت		
تواضع		
اتقان در عمل		
دوری از جزم اندیشی و تحجر		
خردورزی		
آزاداندیشی		
آرمان‌گرایی		
کمال‌جویی		
آراستگی ظاهری و پاکیزگی		
منعطف بودن		
عزت‌مداری		
متکی به فرهنگ بسیجی		
برنامه‌ریزی	ملی‌گرایی	
تعهد به ارزش‌های انقلاب		
توجه به استقلال علمی کشور و خودکفایی		
تعهد ملی		
تقدم منافع نظام بر منافع شخصی و گروهی		
دارای هویت منسجم ملی		
پاسداری از میراث ایرانی - اسلامی		
دارای روحیه استکبار ستیزی و حمایت از مستضعفان		

توجه به اعتلای نظام		
توجه به سبک زندگی اسلامی	سبک زندگی	
توجه به سبک زندگی ایرانی		
آداب معاشرت اسلامی	مهارت ادراکی	
خودشناسی		
خودباوری		
تفکر خلاق و انتقادی		
استدلال منطقی		
سیالیت ذهنی		
بینش فلسفی		
آگاهی و بینش تاریخی		

بحث

تربیت اخلاقی فراگیران از دیرباز مورد توجه نظام‌های آموزشی کشورهای مختلف بوده است به طوری که می‌توان آن را به عنوان روح حاکم بر نظام‌های تربیتی دانست. توجه به شاخص‌ها و مؤلفه‌های تربیت اخلاقی از مهم‌ترین پایه‌های آموزشی هر کشوری محسوب می‌شود. در این میان توجه به آرمان‌ها و اهداف کلان نظام‌های آموزشی کشورها که در اسناد کلان سیاسی و آموزشی آن‌ها مشهود می‌باشد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است زیرا این اسناد غایات تربیتی جامعه را نشان می‌دهند. این مهم در تربیت دانشجویان معلمان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است زیرا این افراد خود به عنوان معلمان آینده کشور مسئولیت تربیت نسل‌های آینده جامعه را بر عهده خواهند داشت. در این پژوهش با رویکرد تحلیل محتوای کیفی سعی شد مؤلفه‌های تربیت اخلاقی دانشجویان معلمان در اسناد بالادستی دانشگاه فرهنگیان شناسایی شود.

مؤلفه‌های تربیت اخلاقی دانشجویان معلمان با توجه به اسناد فرادستی و معین دانشگاه فرهنگیان در ۴ بُعد اصلی شامل؛ ابعاد فرهنگی-اجتماعی، ابعاد سیاسی-اقتصادی، ابعاد سازمانی و ابعاد شخصیتی سازمان یافت. در ادامه با توجه به اینکه پژوهشی در راستای این پژوهش با توجه به جستجوی محققین یافت نشد در تبیین یافته‌های پژوهش حاضر از یافته‌های ضمنی پژوهش‌های دیگر استفاده می‌شود.

بُعد فرهنگی-اجتماعی: احترام به ارزش‌های فرهنگی و درک بنیادی از تنوع فرهنگی از جمله شایستگی‌های دست‌اندرکاران امر آموزش می‌باشد (۴۲). در این بُعد مؤلفه‌های اصلی شامل بصیرت فرهنگی-اجتماعی و مسئولیت‌پذیری فرهنگی-اجتماعی شناسایی شدند که هر کدام دارای کدهای خاص خود می‌باشند. احترام به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و فرهنگی (۴۳) و توجه به نشر و آموزش آن (۴۴) از مهم‌ترین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلمان می‌باشد.

بُعد سیاسی-اقتصادی؛ در این بُعد مؤلفه‌های اصلی شامل بینش سیاسی و مدیریت اقتصادی می‌باشد. با توجه به مبانی نظری توجه به ابعاد سیاسی و عمل متناسب در این زمینه را یکی از مؤلفه‌های اخلاقی معلمان است (۴۵). همچنین ابعاد اقتصادی در قرن حاضر یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های تربیتی نظام‌های آموزشی می‌باشد و به عنوان یکی از زمینه‌های اخلاق حرفه‌ای شناخته می‌شود (۴۶).

منظور از بُعد شخصیتی، کلیه عوامل مرتبط با ویژگی‌های شخصی معلم می‌باشد. عوامل و ویژگی‌های فردی از مؤلفه‌های اثرگذار مهم در اخلاق حرفه‌ای معلمان می‌باشد (۴۷). در پژوهش حاضر مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلمان در این بُعد، حول محورهای دین‌مداری، ولایت‌مداری، ویژگی‌های شخصیتی، ملی‌گرایی، سبک زندگی و مهارت‌های ادراکی سازمان یافت. ویژگی‌های شخصیتی معلمان در پژوهش‌های مختلف مورد توجه قرار گرفته است (۳۴، ۴۵، ۴۸).

بُعد سازمانی، امروزه رعایت اخلاق حرفه‌ای در سازمان‌ها یک مزیت رقابتی محسوب می‌شود (۴۷). نتایج پژوهش‌ها در این بُعد نشان داد که می‌توان تمام مؤلفه‌های اخلاقی اساتید و معلمان در این بُعد را در محورهای تعهد، مدیریت دانش، اخلاق‌مداری و تخصص حرفه‌ای سازمان داد. در راستای یافته‌های این بُعد پژوهش‌های عوامل مختلفی چون؛ مسئولیت‌پذیری (۴۵)، علاقه به کار (۴۴)، ادراک وظایف حرفه‌ای (۴۸) و داشتن وجدان کاری (۴۹) اشاره داشتند.

نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد که با توجه به اسناد بالادستی دانشگاه فرهنگیان مؤلفه‌های تربیت اخلاقی دانشجویان معلمان در ۴ بُعد سیاسی-اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، سازمانی و شخصیتی سازمان می‌یابد که توجه به آن در برنامه‌داری تربیت اخلاقی دانشجویان معلمان از ضروریات است. یافته‌های این پژوهش می‌تواند از یک سو مورد استفاده پژوهشگران حوزه آموزش عالی جهت تحلیل برنامه‌های درسی دانشگاه فرهنگیان در زمینه میزان توجه به مؤلفه‌های تربیت اخلاقی قرار بگیرد و از سوی دیگر برنامه‌ریزان آموزشی با توجه به یافته‌های این پژوهش در فرآیند ترمیم برنامه‌های درسی دانشگاه فرهنگیان میزان توجه به مؤلفه‌های تربیت اخلاقی را مورد توجه بیشتر قرار دهند؛ چرا که نارسایی در این زمینه با توجه به نقش و جایگاه دانشگاه فرهنگیان می‌تواند بخش‌های مختلف آموزش عالی، آموزش و پرورش و جامعه را تحت الشعاع قرار داده و آثار و پیامدهای نامطلوبی را برای تربیت در سیاست‌های کلان نظام، تحقق اهداف ارزشی و اخلاقی نظام آموزشی، تربیت نیروی کار معتقد و اخلاق مدار، رواج بی اخلاقی‌ها در جامعه و زندگی اجتماعی ایجاد نماید.

6. ÜNLÜ M. (2018). An evaluation of occupational ethical values of geography teacher candidates in Turkey. *Educational Research and Reviews*; 13(2): 68-73.
7. Hosseinian S.(2006). *Ethics in counseling and psychology*. Tehran: Kamal Tarbiat Publications. (In Persian).
8. Esfandiari Moghadam A, Hassanlou S. (2010). The view of the members of the library and information society of Iran on the principles of professional ethics of librarianship. *Ethics in Science and Technology*; 5 (1): 48-61. (In Persian).
9. Moghimi Khorasani E.(2016). Relationship between work ethic and creativity of employees. *Ethics in Science and Technology*; 10 (3):85-92. (In Persian).
10. Afkari F. (2014). Critique and study the approaches to moral education in elementary school. [PhD Thesis]. Tehran/Iran: Allameh Tabatabaei University. (In Persian).
11. Heidarizadeh N, Esmaili Z, Farajollahi M d, Safaei T. (2018). Designing and validating the model of moral education in accordance with the characteristics of primary school students in Iran with emphasis on the document of fundamental change in education. *Research in Educational Systems*; (Special Issue): 231-247. (In Persian).
12. Althof W, Berkowitz MW.(2006). Moral education and character education: their relationship and roles in citizenship education. *Journal of Moral Education*; 35(4): 495-518.
13. Konstańczak S. (2016). Concepts of moral education in Poland. *Ethics & Bioethics*; 6(1-2): 59-68.
14. Bagheri Kh. (2007). *A new look at Islamic education*. Tehran: Madrasa Publications. (In Persian).
15. Balyer A, Özcan K. (2014). Choosing teaching profession as a career: students' reasons. *International Education Studies*; 7(5): 104-115.
16. Gholampour M, Pourshafaei H, Ghasemian A. (2019). Considering the role of culture and organizational voices on teachers' professional ethics. *International Journal of Ethics & Society (IJES)*; 2(1): 1-9.
17. Sanger MN. (2008). What we need to prepare teachers for the moral nature of their work. *Journal of Curriculum Studies*; 40: 169-185.
18. Maxwell B. (2017). Codes of professional conduct and ethics education for future teachers. *Philosophical Inquiry in Education*; 24 (4): 323-347.
19. Rissanen I, Kuusisto E, Hanhimäki E, Tirri K. (2018). The implications of teachers' implicit theories for moral education: a case study from Finland. *Journal of Moral Education*; 47(1): 63-77.
20. Tirri K. (2014). The last 40 years in Finnish teacher education. *Journal of Education for Teaching*; 23(1): 1-10.

ملاحظه‌های اخلاقی

به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی و بالا رفتن دقت یافته‌های پژوهش، سه نفر از اساتید حوزه اخلاق و آموزش بر فرآیند کار نظارت داشته‌اند.

سیاسگزار

بدین‌وسیله پژوهشگر مراتب سپاس خود را از تمامی استادان گرانقدر که در انجام پژوهش و انتخاب موضوع رساله (جناب آقای دکتر محمود مهرمحمدی و دکتر فرامرزرقراملکی) همراهی نمودند اعلام می‌دارد. مقاله مستخرج از رساله دکتری با عنوان "طراحی الگوی تربیت اخلاقی دانشجومعلمیان دانشگاه فرهنگیان به انضمام دلالت‌های تدوین" می‌باشد.

واژه نامه

1. Education	آموزش
2. Ethic	اخلاق
3. Ethical behavior	رفتار اخلاقی
4. Ethic education	تربیت اخلاقی
5. Professional training	آموزش حرفه‌ای
6. Teachers student	دانشجو معلمان
7. Class management	مدیریت کلاس
8. Moral problems	معضلات اخلاقی
9. Moral norms	هنجارهای اخلاقی
10. Curriculum	برنامه درسی
11. Curriculum planning	برنامه‌ریزی درسی
12. Moral values	ارزش‌های اخلاقی
13. Destinations	مقاصد
14. Content	محتوا
15. Components	مؤلفه‌ها

References

1. Seljuk A, Safari S. (2016). Relationship between professional ethics and function of professors. *Ethics in Science and Technology*; 10 (3):103-110. (In Persian).
2. Sardoč M. (2019) Making sense of moral education: guest editor's preface to a book symposium on A theory of moral education by Michael Hand. *Journal of Moral Education*; 48(4): 499-500
3. Kristjánsson K. (2020). An introduction to the special issue on wisdom and moral education. *Journal of Moral Education*; 49(1): 1-8.
4. Nasiri Valik Nabi F, Navidi P. (2016). Relationship between professional ethics & organizational agility: empowerment cognitive as mediator. *Ethics in Science and Technology*; 11 (2):61-68. (In Persian).
5. Masoudi J, Sadati Zadeh S. (2016). Relationship of moral and politics. *Ethics in Science and Technology*; 10 (3):1-28. (In Persian).

33. Goodarzi S. (2019). Professional challenges for new hiring teachers (case: graduates of farhangian university). [MA Thesis]. Malayer/Iran: Malayer University. (In Persian).
34. Badleh AR, Saki R. (2018). Student-teacher perspective of Farhangian University on educational ethics in scientific environments. *Biological Ethics*; 8 (27): 8-17. (In Persian).
35. Attaran M. (2003). Comparison of two approaches in religious education with emphasis on the element of ethics. Tehran: Proceedings of the Conference on Pathology of Religious Education in Education. (In Persian).
36. Statute of Farhangian University. (2012). Vice chancellor for education. Tehran: Farhangian University. (In Persian).
37. Hassani M, Vajdani F. (2017). Analysis of the qualitative content of elementary school social studies books from the perspective of moral education. *Islamic Education*; 12 (25): 29-54. (In Persian).
38. Islami H. (2009). A study of the components of moral education in the second grade textbooks. [M.Sc. Thesis]. Kashan: Kashan University. (In Persian).
39. Nasr H. (2004). Islam and the hardships of modern man. Translated by: Insha'Allah Rahmati. Tehran: Samt Publication. (In Persian).
40. Gal A. (1994). Methods of qualitative and quantitative analyze in psychology and education. Translated by: Nasr AR. ((2007), Terhran: Shahid Beheshti University Press. (In Persian).
41. Scott W. (2012). Theory of financial accounting. Translated by: Parsaeean A. Tehran: Terme Publication. (In Persian).
42. Hamidzadeh K, Fathihavahargah K, Arefi M, Mehran G. (2017). Multicultural education: Systematic analysis of teacher perception. *Teaching Research*; 5 (2): 1-16. (In Persian).
43. Moradi Doliskani M, Saeedi Rezvani M, Karami M, Amin Khandaghi M. (2016). Identifying the standards and components of professional ethics for teaching teachers of Islamic education courses. *Culture at the Islamic University*; 6 (4): 473-494. (In Persian).
44. Al-Hothali HM. (2018). Ethics of the teaching profession among secondary school teachers from school leader's perspective in Riyadh. *International Education Studies*; 11(9): 47-63.
45. Chapman A, Forster D, Buchanan R. (2013). The Moral imagination in pre-service teachers' ethical reasoning. *Australian Journal of Teacher Education*; 38 (5): 131-143.
46. Rahnama J. (2017). Evaluation of the components of economic education in primary school social studies books. [Bachelor's Thesis]. Tehran: Payame Noor University. (In Persian).
47. Mohammad Davoodi A H, Bahadori S. (2017). Determining the effective factors on the effectiveness of professional ethics from the
21. Ardalan MR, Beheshti Rad R. (2017). The relationship between ethical climates of organization with teaching ethic; the role of mediator of professional development. *Ethics in Science and Technology*; 11 (4): 37-48. (In Persian).
22. Ghanbari M, Nikkhah M, Nikbakht B. (2017). Applied pathology, Farhangian University: a mixed study. *Theory and Practice*; 5 (10): 33-64. (In Persian).
23. Maxwell B, Schwimmer M. (2016). Professional ethics education for future teachers: A narrative review of the scholarly writings. *Journal of Moral Education*; 45(3): 354-371.
24. Kim M. (2012). Cultivating teachers' morality and the pedagogy of emotional rationality. *Australian Journal of Teacher Education*; 38(1): 11-26.
25. Talebi A. (2001). The study of the conflict between religious moral values and social actions of high school students in Tehran's 3rd and 5th districts. [PhD Thesis]. Tehran: Tarbiat Modares University. (In Persian).
26. Ismaili R. (2000). Investigating the situation and characteristics of public culture in Isfahan province. Isfahan: Publications of the General Secretariat of the Isfahan Public Culture Council. (In Persian).
27. Boroujeni I, Asadi H, Nasiri Kh. (2016). Investigating the degree of commitment of graduate students in the field of physical education to the principles of research ethics at the University of Tehran. *Sports Management Quarterly*; 8 (5): 655-664. (In Persian).
28. Farasatkah M. (2018). Academic ethics: moral luck of university students in Iran. *International Journal of Ethics & Society*; 1(1):1-5.
29. Khodayar N. (2013). Investigating the level of attention to the components of moral education in the books of social studies, Persian and heavenly gifts of the sixth grade of elementary school. [MA thesis]. Marvdasht: Islamic Azad University. (In Persian).
30. Abdolhosseini A, Naderi E, Seif Naraghi M. (2015). Designing a curriculum for religious and moral education for first-year high school students based on a combined approach to reason and faith from the perspective of the Holy Quran. *Ethical Research*; 6 (2): 101-116 (In Persian).
31. Khadivi A, Seyed Kalan M, Hassanpour T, Ahmadi H, Tarhbar H. (2018). Investigating the factors affecting the quality of education and teaching in Farhangian University (Case study of Ardabil campuses). *Education and Evaluation*; 11 (42): 161-185. (In Persian).
32. Turkzadeh J, Sadeghian Surgi M, Marzooqi R, Jahani J. (2019). Problem solving of the graduates of Farhangian University with the approach of responding to the environment (a case study of the campuses of Chaharmahal Bakhtiari province). *Education*; 137: 31-50. (In Persian).

49. Akcamete G, Kayhan N, Yildirim A S. (2017). Scale of professional ethics for individuals working in the field of special education: validity and reliability study. *Cypriot Journal of Educational Science*; 12(4): 202-217.
48. Boon H, Maxwell B. (2016). Ethics education in Australian preservice teacher programs: a hidden imperative? *Australian Journal of Teacher Education*; 41(5): 1-20.
- perspective of teachers in Qom province. *A New Approach to Educational Management*; 8 (3): 165-186.